

OPENDOEK

MAGAZINE

---

voor mensen met passie voor theater

(ON)MACHT

**WAT ALS
WIM OPBROUCK ZIJN
TEKST VERGEET?**

**IN GESPREK MET
THEATERCOLLECTIEF
ROTBEEST**

**HOE HET PUBLIEK
JE VOORSTELLING
BEPAALT**

INHOUD

- 3 **Edito**
  - 11 **Pleidooi**
  - 20 **De Souffleurs**
  - 28 **dia/loog**
  - 29 **Repertoire**
  - 31 **Cast & Crew**
-
- 4 **De Muze**
ROTBEEST: de kracht van een collectief
  - 8 **De macht van het publiek**
“Vanuit de duisternis kan je altijd alle kanten op”
  - 12 **Hoe acteren je ook beter in je job kan maken**
Een advocaat, leraar en journalist over de kracht van toneel
  - 13 **Wat gebeurt er als je je tekst vergeet?**
Wim Opbrouck wist het even niet meer
  - 16 **Wist je dat?**
De (on)macht van censuur
  - 18 **Splitscreen**
Stippellijn
  - 21 **Stem lokaal: zet samen met ons theater op de politieke agenda**
  - 22 **Dramatiek met een gevoel voor politiek**
Waarom politici baat hebben bij een theaterabbonnement
  - 24 **De theatertekst: een heilig huisje?**
  - 26 **Onbeperkt in denken, beperkt in doen?**
Wat kunnen theater in de vrije tijd en sociaal-artistiek theater van elkaar leren?

4

8

22

26

**OPEN
DOEK**
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:

Redactieadres: OPENDOEK – Italiëlei 6, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Eindredactie en coördinatie:
Arno Van Den Brulle & Stefaan Deleek
Hoofdredactie: Mathieu Lonbois
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Italiëlei 6, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un'dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: 'Zippo' - Kunst en Geest Westerlo © Johan Wynants
Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 18.200 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: maart 2024

Met steun van:

EDITO

De macht der theaterlijke dwaasheden

Lieve lezer,

Jaren geleden, toen ik nog op de middelbare school zat, speelde ik de rol van Hamlet. Al wie hem ooit al mocht vertolken, weet dat die rol een vergiftigd geschenk is. Een geschenk, omdat zijn complexiteit, verwarring en vertwijfeling zo interessant zijn om te onderzoeken; vergiftigd, omdat zijn machteloosheid, die voortkomt uit vertwijfeling, écht in je kleren kan kruipen. Ook ik voelde die vertwijfeling, en ik nam Hamlet mee naar huis. Ik werd onzeker. Ik zat veel te veel in mijn eigen hoofd. Het werd zelfs zo erg dat mijn toneel docent en ik na elke les een moment moesten inlassen om de knop volledig om te draaien. Zo machtig kan verbeelding zijn. Zo machtig een toneeltekst.

Geen wonder dus dat sommige machthebbers het door de jaren heen veiliger vonden om bepaalde theaterstukken te verbieden. Stel je voor dat een revolutionair stuk je onderdanen op verkeerde ideeën bracht of hun normen en waarden aantastte! Censuur is van alle tijden, en het gebeurt vaker dan je denkt. We verzamelden een aantal interessante voorbeelden, die je terugvindt op bladzijde 16.

Maar iedereen die ooit op een podium stond, weet dat een groot deel van de macht in handen is van het publiek. We namen de proef op de som en stuurden redacteur Marie De Beul drie keer naar dezelfde voorstelling. Spoiler alert: ze kreeg het gevoel dat ze drie keer een ander stuk had gezien.

Als acteur kan je je ook behoorlijk machteloos voelen als het publiek niet reageert zoals je verwacht. Maar het kan nog altijd erger: een volledige black-out krijgen, bijvoorbeeld. “Het is de grootste nachtmerrie van elke acteur”, dat beaamt ook Wim Opbrouck. Een van zijn black-outs maakte zelfs zo’n diepe indruk dat hij voor heel eventjes overwoog om het podium af te stappen en nooit meer terug te keren. In de plaats daarvan schreef hij er een novelle over, met een boodschap die iedereen aanbelangt. Die boodschap lees je op bladzijde 22.

Dat macht en onmacht tot onze verbeelding spreken, weten onze experts van de Theaterbib maar al te goed. Ze verzamelden acht boeiende toneelteksten over machtswissels en intrige, koningskinderen en verkiezingskoorts. Uitermate welgekozen met het komende verkiezingsjaar in gedachten. Maar dat zijn pas zorgen voor 9 juni, en dat is op dit moment nog toekomstmuziek.

Voor nu wens ik jou, lieve lezer, fijne feestdagen en een prachtig en theaterrijk 2024 toe. Het wordt een machtig jaar!

MATHIEU LONBOIS

Hoofdredacteur OPENDOEK-magazine

© Anneleen Van Kuyck

DE MUZE: ROTBEEST

DE KRACHT VAN EEN COLLECTIEF

FELIX VAN BLADEL

In De Muze komen opmerkelijke theatermakers aan het woord die gezelschappen kunnen inspireren. Voor dit nummer spraken we met ROTBEEST, een collectief uit Antwerpen. Die term “collectief” mag je letterlijk nemen. Enerzijds worden ze in hun artistiek proces gevoed door een verscheidenheid aan werkvormen en stemmen – zowel intern als extern. Anderzijds is het essentieel om samen beslissingen te nemen, wat voor veel uitdaging kan zorgen, maar tegelijkertijd ook heel wat kansen biedt.

In 2019 maakte ROTBEEST hun eerste voorstelling ‘en wie hier is moet er daarom niet per se zijn’. Het theatercollectief bestond toen uit zes spelers en een coach. Vier jaar en een coronapandemie later staat de teller op twee. Hoewel het aantal spelers/makers binnen ROTBEEST schippert, geven zowel het huidige duo - Heleen Allary en Olivier de Jonghe - als voormalig lid Brandon Helsen aan dat de visie van het collectief na al die jaren nog altijd dezelfde is.

Hoe is ROTBEEST tot stand gekomen?

Brandon: “We kwamen bij elkaar door Elias, een gemeenschappelijke vriend. Hij wou theater maken, maar we vonden in Antwerpen niet echt de gepaste groep: de ene had te veel verplichtingen, de andere was te vrijblijvend. Elias heeft ons bijeengebracht en we zochten uit wat we precies gingen doen.”

Olivier: “Hij kende ook Loes Swaenepoel, die net was afgestudeerd aan het KASK. Ze wilde de uitdaging aangaan om een groep te coachen, ook al had ze daar geen ervaring mee. We volgden een aantal keer een workshop op een zolderkamer in Borgerhout om te zien wat dat gaf. Loes liet ons veel improviseren en met verschillende werkvormen experimenteren. Nadien dronken we gezellig een pint en omdat iedereen voelde dat er een klik was, groeide het idee om samen naar iets toe te werken. Ook al wisten we niet van elkaar wat we konden, wilden we vanaf de eerste repetitie allemaal kwaliteit. Iedereen zocht spelplezier en wilde oprecht iets artistiek interessants vertellen.”

Heleen: “Dat kon ook alleen maar omdat het een veilige ruimte was, waar iedereen zich kon smijten. Theater is iets heel kwetsbaars, maar die veilige ruimte kwam er door heel veel bij elkaar af te toetsen. Daarom kunnen we ook zo ver gaan.”

Olivier: “Als je samen durft tonen en samen durft ontvangen, dan ben je een collectief. Wij zijn een collectief, omdat dat gemeenschappelijke ons verbindt. We hebben daar niet voor gekozen, dat is organisch gegroeid. Maar we zijn er ons wel van bewust.”

Lukt het om samen beslissingen te nemen wanneer iedereen op gelijke voet staat?

Olivier: “Loes bereidde de repetities voor. Ze gaf opdrachten die iedereen moest uitvoeren en waarbij we elkaar meteen feedback gaven. We overlegden voortdurend en als iemand echt overtuigd was van een idee, dan namen we dat ook aan.”

Brandon: “Eigenlijk is Loes ook coach geworden. Ze is daarin gegroeid, maar het was nooit haar taak. Ze was sowieso wel de persoon met de meeste ervaring, maar het is niet zo dat we verwachtten dat zij ons zou zeggen hoe we bepaalde dingen moesten doen.”

Olivier: “Integendeel: we hadden een artistieke uitdaging nodig en we vertrouwden Loes door en door. Ze was zachtmoedig en luisterde goed naar ons. We luisterden *allemaal* goed naar elkaar.”

Heleen: “We stelden elkaar ook vragen en we durfden doorvragen. Iedereen had eigen talenten en kenmerken, een eigen achtergrond of ervaring. Er was dan ook heel veel respect voor ieders mening.”

Brandon: “Wij zijn elkaar nooit in de haren gevlogen. Dat is bijzonder, want we zijn allemaal wat fel. *(lacht)* We zijn geen stille ratjes, we zijn altijd wel *on point*.”

Olivier: “Wanneer we op de vloer spanningen voelden, gebruikten we die, want dat is onze kwaliteit als speler. Maar wanneer we achteraf iets gingen drinken, bespraken we onmiddellijk wat er aan de hand was en wat we ermee gingen doen. Alles voelde heel organisch aan.”

© Anneleen Van Kuyck

Waren er momenten waarop als collectief werken wél moeilijk liep?

Brandon: "Het zoeken naar een tweede stuk. Dat verliep heel stroef, waardoor we het uiteindelijk opzij moesten schuiven. Achteraf bekeken was dat net het mooie: we voelden dat het niet werkte, dus hebben we het laten rusten en daar lessen uit getrokken."

Olivier: "In onze ogen was het eerste stuk een succes. Om het tweede stuk dramaturgisch sterker te maken, wilden we vanuit een bestaande tekst vertrekken, maar dat lukte echt niet. Repetitie na repetitie discussieerden we over de tekst en na een tijdje beseften we dat we niet meer aan het spelen waren; dat we elkaar niet meer zagen. We vergaten een stuk van de identiteit van ROTBEEST, namelijk vertrekken vanuit een thematiek: er is ruimte voor inspiratie, maar we schrijven en maken zelf. Wat je dan misschien wel mist als collectief is iemand die vanop een afstand kijkt. Je hebt een horizontale hiërarchie waarbij

© Anneleen Van Kuyck

iedereen gelijk is in het beslissingsrecht, maar niemand die een beslissing neemt. Niemand had de overtuiging om te zeggen dat we het anders moesten doen, niemand kon afstand nemen want we zaten er allemaal te diep in."

Heleen: "Op een bepaald moment beslisten we om opnieuw de vloer op te gaan en het anders te doen. De tekst was niet gelukt en we voelden ons gefaald, maar we hadden de kracht om die knoop samen door te hakken en te groeien."

Nu zijn jullie met twee om knopen door te hakken. Werken jullie op dezelfde manier?

Olivier: "Er is een verschil tussen hoe we dat vroeger deden en hoe we het nu doen. De visie blijft onveranderd: we vertrekken in de eerste plaats vanuit onszelf en maken iets voor ons eigen plezier en onze eigen artistieke uitdaging. De methodiek is wel wat veranderd. Vroeger hadden we zeven meningen waarop we vertrouwden omdat iedereen veel belang hechtte aan kwaliteit. Nu zijn dat er twee en hoewel we elkaar vertrouwen en elkaars grenzen kennen, hebben we soms een derde paar ogen nodig: een regisseur, choreograaf, technicus, dramaturg, acteur. Vanuit professionele ambitie vragen we iets meer mensen uit het vak om te zien wat zij kunnen bijdragen. Daarnaast organiseren we vaker try-outs en open repetities waarbij we mensen uitnodigen die we vertrouwen. Het participatieve zit er nu dus meer in: als we het niet vinden, gaan we het actief zoeken. Elke vorm van feedback is welkom. Als je zegt dat je een collectief bent, in de ruime betekenis van het woord, moet dat collectief ook ontvankelijk zijn voor mensen of externe meningen die niet per se binnen het collectief zitten. Dat is een collectieve mindset: samen maken we iets en wij twee tonen het."

Krijgt ook jullie publiek een stem binnen het collectief?

Olivier: "Tijdens onze eerste voorstelling was dat nog wat zoeken. We zijn de mensen toen gaan opwachten als ons personage en namen hen mee naar boven, waar de zaal was. Die zoektocht maakte de spanning tussen publiek en speler veel dynamischer. In januari speelden we 'Verboden te voederen', een voorstelling over de stadsduif, op het podiumkunstenfestival Antwerp Bijou.

© Anneleen Van Kuyck

Hiervoor zijn we bewust vertrokken vanuit dat interactieve idee. Zonder letterlijk te vragen "Wat is jouw mening over de stadsduif?" gingen we op zoek naar die mening en wilden we dat mensen zich oprecht afvroegen wat ze er zelf over dachten. Maar we mogen niet automatisch verwachten van het publiek dat ze met een bepaalde denkhouding komen kijken. Wij denken als jonge makers dat je anders naar theater kunt kijken als je ook letterlijk in een andere positie wordt geduwd. Wij proberen dat bij ons publiek te faciliteren."

Brandon: "Het zoeken naar interactie met elkaar en met het publiek is altijd een constante geweest, maar het vergt veel lef. Tijdens het spelen heb je vaak een tekst waaraan je je moet houden, maar als je interactie begint te zoeken, is dat niet altijd makkelijk. Dat zorgt voor een uitdaging: even afwijken en vervolgens jezelf proberen te herpakken. Omgekeerd dagen wij het publiek ook uit: wij maken iets en zij mogen invullen wat ze willen."

Olivier: "We kijken zelf heel proactief en zoekend naar theater en willen het daarom ook zo vertellen. ROTBEEST vindt het niet interessant om een scène heel letterlijk te spelen. We geven een abstracte interpretatie van een verhaal dat wij gevormd of gezien hebben en vervolgens is het aan het publiek om onze versie zelf te interpreteren."

Heleen: "Voor ons is dat iets kwalitatief in onze werking: zij - het publiek - zijn met ons. We waren dan ook heel trots toen we op Antwerp Bijou de publieksprijs wonnen en zo die bevestiging kregen."

Hebben jullie concrete toekomstplannen?

Heleen: "In januari organiseren we vier gratis interactieve workshops die toegankelijk zijn voor iedereen. Het doel is om onze research naar duiven nog verder uit te diepen."

Olivier: "Misschien is onze inspiratie wel begrensd en zien wij dingen over het hoofd. Iedereen weet namelijk wel iets over duiven of kan er iets over zeggen. We gaan bijvoorbeeld een dag schrijven. We missen nu dialoog in ons stuk, dus iedereen die een workshop wil krijgen van een professionele coach kan samen met ons komen schrijven rond de stadsduif. Op een andere dag gaan we samen bewegen om te ontdekken hoe een stadsduif beweegt en zich gedraagt. Iedereen kan daarover meedenken, dus iedereen is welkom."

Heleen: "En wie weet zit er een nieuwe duif bij volgende keer!"

Olivier: "Dat zou kunnen. Als iemand heel enthousiast is en wil meedoen, kan dat ons verhaal helemaal opentrekken. Één ding is zeker: we willen 'Verboden te voederen' graag buiten spelen. Dat lijkt ons heel logisch, gezien het thema. We hebben nog geen concrete datum voor een première, maar we mikken op de zomer!"

DE MACHT VAN HET PUBLIEK

“Vanuit de duisternis kan je altijd alle kanten op”

MARIE DE BEUL

'Ifigeneia' - KVS 2023 © Danny Willems

In 'Ifigeneia' laten Maaike Neuville en Tessa Hall een vergeten vrouw aan het woord. De monoloog van Adanna Unigwe herschrijft het Griekse verhaal van vete, wraak en macht. Maar zit die macht ook aan de andere kant van de zaal? “Waar dringen uw ogen in mijn spel, en drijven ze mij tot handelen?” Ik ging drie keer kijken naar 'Ifigeneia': één voorstelling, drie publieken.

SCHUILEN OF SPELEN

Vanop jouw zelfgekozen zwarte klapstoeltje in de rechterhelft van de zaal is er veel dat je niet ziet. Je voelt je veilig met zicht op, maar ver weg van het licht. Jouw taak voor vanavond zit erop: je moest alleen maar een zwart klapstoeltje uitkiezen. De lichten gaan uit en jij mag je gaan verstoppen in de donkerte van de zaal. Je kan jezelf herleiden tot één van de vele ogen. Je laat je bedienen. Je geeft je over. Dat denk je.

Vanop jouw zelfgekozen zwarte klapstoeltje in de rechterhelft van de zaal zie je niet hoe de lichten eigenlijk nooit uitgaan. Hoe het podium zich uitstrekt tot de achterste rij van de zaal. Je hoort niet welk gesprek je voert met degene vooraan. Je weet niet dat jij vanavond regisseert. Dat je als publiek nooit kan schuilen maar altijd moet spelen.

“Je beseft niet dat jij vanavond regisseert. Dat je als publiek nooit kan schuilen maar altijd moet spelen.”

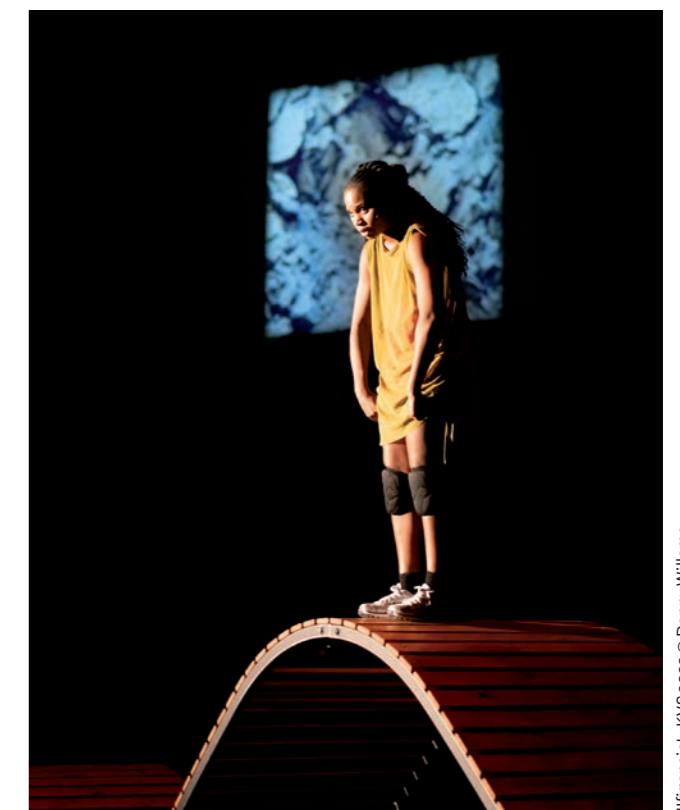
Ik zag het donderdag niet en vrijdag wel en dinsdag wist ik het zeker: het publiek komt op het podium. Vanop mijn zelfgekozen zwarte klapstoeltje hield ik drie keer een ander publiek in de gaten. De eerste keer zag ik 'Ifigeneia'. De voorstelling zoals ze was en zoals ik dacht dat ze altijd zou zijn. Zoals ik dacht dat Adanna Unigwe ze elke keer zou spelen.

De tweede keer zag ik een gesprek. Al bij de eerste zin (“Er is een bos.”) kwam er een lach uit het publiek. Die zette een dialoog met Adanna in gang: in een keten van actie en reactie maakte zij haar spel groter. Haar grappen gedurfder. Haar armen breder en haar woorden trager, stiltes langer, vragen luider. Ze voelde dat de mensen voor haar wakker werden en ze daagde hen uit. Ik voelde een geven en nemen: hoe de aandacht uit de zaal zich omzette in energie op het podium. Adanna voelde dat ook: “Het is heel fijn om contact te leggen met mensen die kijken. Iemand heel aandachtig zien luisteren geeft energie. En de stiltes zijn ook magisch. Dan hoor je soms bijna iemand denken.” De tweede keer begreep ik dat 'Ifigeneia' altijd anders zou zijn. Dat niet alleen Adanna, maar ook wij, het elke keer zouden spelen.

De derde keer zag ik een strijd. Adanna speelde voor een zaal vol zestienjarigen, die met volle boekentassen en baggy pants en vooral met veel lawaai binnen kwamen. In plaats van het gebruikelijke en beleefde geroezemoes was er geroep en getier. Deze keer begon het spel in de zaal en niet

op het podium. Adanna moest ongemakkelijk lang wachten tot het stil genoeg was om haar eerste zin (“Er is een bos.”) te kunnen uitspreken. Die werd, net zoals vele passages die volgden, onthaald met ongepast gelach en gebrul. Iemand zag nog snel zijn kans om een gillette de zaal in te gooien - daar zouden zijn klasgenoten hem straks vast mee feliciteren. Wat Adanna daarvan vond? Dat lieten ze in het midden. Vanop mijn zelfgekozen zwarte klapstoeltje kromp ik ineen tussen de scholieren. Geregeld doken er telefoonschermen op, terwijl ik mijn best deed om ervoor te zorgen dat de knikkebollende krullenbol voor me niet in mijn schoot belandde.

Ik zag hoe Adanna moest vechten met haar spel. Hoe weinig comfort ze erin vond. Hoe ze, liefst van al, de spots wilde dimmen en de monden wilde snoeren. En ik zag welke uitweg ze zichzelf uiteindelijk gaf: ze speelde sneller. Ze maakte scènes korter en gebaren kleiner. Ze slikte woorden in en sneed stukken af. (“Precies. Ik wilde ervan af zijn.”) Het deel waarin Ifigeneia tot vier keer toe probeert om van het houten decorstuk af te komen, eindigde nu al na één poging met een slappe val. Zelfs de technici moeten de schoolse oneerbiedigheid gevoeld hebben. Tijdens de slotscène projecteren zij een trage, Griekse zonsopgang op een groot gordijn. Daar had de zaal duidelijk geen geduld voor. De projectie, en daarmee ook de voorstelling, werd afgebroken toen de zon nog maar halverwege de berg was. Er werd uitbundig geapplaudisseerd, gejuicht en gefloten. Adanna verscheen met een flauwe glimlach tussen haar geknelde

'Ifigeneia' - KVS 2023 © Danny Willems

kaken en kreeg het nog net voor mekaar om een stijve buiging te maken. "Ik was heel erg bezig met naar het einde toe te werken. En wanneer ik me kwetsbaar moest opstellen, heb ik mezelf beschermd. In de andere voorstellingen kon ik me wel openstellen, maar nu had het geen zin. Er was geen ruimte voor. Dus dan doe ik het niet."

"Het publiek is me niks verschuldigd."

ADANNA UNIGWE

Vanop je zelfgekozen zwarte klapstoeltje kies jij welke voorstelling je ziet. Vanuit de schaduw van het podium ga je in gesprek met de speler. Leg je haar woorden in de mond en teken je de route voor haar uit - die ligt nooit vast. Vanuit de duisternis kan je altijd alle kanten op.

DE VOORPROEVERS EN DE NAKAARTERS

Toen de scholieren met hun jeugdige brutaliteit (of brutale jeugdigheid) het KVS-gebouw binnenstormden, besepte ik dat het een uitdagende voorstelling zou worden. Daar had ik het begin van de voorstelling zelfs niet voor nodig. Of het publiek zijn macht dus ook vooraf kan uitoefenen? "Ja. Ik wil eigenlijk niet voelen wat de energie is voor ik begin. Maar soms hoor je dat. Zoals vandaag. En het bleef maar doorgaan. Daarom vond ik het heel lastig om te beslissen hoe ik erin ging; om te weten wanneer ik kon beginnen." Dat antwoord bracht mij bij de omgekeerde vraag: blijft de macht

van het publiek in de zaal hangen als de voorstelling al gedaan is? Adanna knikt. De tastbare uitwisseling tussen speler en publiek is wat theater uniek maakt: "Eigenlijk wordt het pas echt een voorstelling als er publiek is. Tot dan weet je niet of het goed of slecht is." Die tastbare uitwisseling vertaalt zich na de voorstelling in analyses en opinies, complimenten en kritiek, observaties en felicitaties. Ook die zinderen na. "Ik merk dat positieve reacties ervoor zorgen dat ik de volgende voorstelling meer ontspannen begin." Ook die staan volgende keer mee op het podium. "Deze schoolvoorstelling vond ik verschrikkelijk. Ik heb geen idee hoe ik er morgen in ga staan. Dit voelt voor mij als een soort van opnieuw beginnen."

EEN PUBLIEK BEWUSTZIJN?

Is er een gebrek aan besef? Dat ons zelfgekozen zwarte klapstoeltje eigenlijk in het midden van het podium staat? Dat wij met elke geeuw en gniffel mee het script schrijven? Dat we, als publiek, energie geven en stelen? Dat we een kaartje kopen, maar vervolgens zelf de uitnodiging zijn? Dat wij het zijn, die kiezen? Adanna twijfelt. Misschien wel. Ze denkt dat het goed is als we ons bewust zijn van onze energie tijdens een voorstelling. "Maar anderzijds moet ik ook beseffen dat dit gewoon mijn werk is en dat ik niet altijd positief onthaald moet worden. Ik moet de voorstelling zo goed mogelijk spelen en dan hoop ik dat het publiek daar goed op reageert. Maar het publiek is me niks verschuldigd." De volgende keer dat jij een zwart klapstoeltje uitkiest, ben je het podium dus niks verschuldigd. Maar houd je toch maar klaar. Zet je recht en laat je raken. Want je zal meespelen.

HET PLEIDOOI

TINE CLAUS

Soms heb ik geen zin om op dat podium te kruipen. Niet vanwege plankenvrees of omdat ik mijn tekst vergeten ben. Maar al het gedoe errond wordt me te veel. Het publiek, de organisator, de bekende gezichten, ze willen allemaal mijn aandacht. Soms wil ik gewoon met rust gelaten worden.

Ik ben een introvert. Dat wil zeggen dat ik van rust houd en van afspreken in kleine groepjes. Ik kijk graag van ergens achterin naar wat er gebeurt. Want soms is mijn sociale batterij gewoon op. En die kan alleen in stilte en grotendeels alleen opgeladen worden.

Introversie is niet hetzelfde als verlegen zijn, al hangt het dikwijls wel samen. Verlegen mensen vragen zich af of ze hier wel thuishoren, of ze hun mening wel mogen geven. Introverten vinden dikwijls een plek in de achtergrond gewoon fijner. Als we in de schijnwerper staan, is dat een heel bewuste keuze, omdat het goed aanvoelt op dat moment. Want laat het duidelijk zijn: het is niet omdat mijn sociale batterij soms op is, dat mijn creatieve batterij dat ook is.

Een groot voordeel van introverte vertolkers is dat wij thuis al hebben geoefend. Wij hebben geen publiek nodig om nieuwe dingen uit te proberen. Wat wij thuis doen, zonder klankbord, is veel meer dan alleen onze tekst leren. Ik doe zelf mijn beste werk als ik alleen in de auto achter mijn stuur zit. Ik vergeet ook mijn beste werk, maar dat is een ander probleem.

INTROVERTEN AAN DE MACHT!

In Het Pleidooi bezingt een redacteur van OPENDOEK-magazine een theaterstuk of gebruik dat dringend vanonder het stof mag worden gehaald. Tine Claus pleit ervoor om introverten in het theater niet als een hindernis, maar als een sterkte te zien.

Introverten genieten ervan om te kijken naar andere mensen. Ergens achterin, met onze rug tegen de muur. De sfeer is voor ons niet minder goed omdat we er niet knal in staan. Ik hou zelf niet van koetjes en kalpjes, maar van diepere gesprekken. Ik ken mijn medespelers door en door, want ik heb die connectie opgezocht op een rustiger moment. Ik ken de binnenpretjes. Ik weet wat er is gebeurd. Ik heb het gezien.

Moeten introverten zich meer openstellen? Nee! Soms moeten extraverten zich wat meer in zichzelf keren.

Omdat introverten meer luisteren dan spreken, zien we pijnpunten die anderen niet opvallen. We denken na voor we praten en geven dus doordachte feedback. Dan is het aan de extraverten om ook naar die stillere stemmen te luisteren.

We luisteren zelf ook goed naar feedback. Ik moet altijd een tijdje 'malen' over reacties die ik krijg. Maar ik ken mezelf goed, en ik daag mezelf ook graag uit om het op een andere manier aan te pakken. Dat diep en lang nadenken als ik alleen ben, werpt zijn vruchten af in mijn vertolking.

Aan introverten wordt vaak gevraagd om zich wat meer open te stellen, wat meer naar voren te treden of om wat socialer te zijn. Maar nee! Soms moeten extraverten eens wat meer in zichzelf keren. Niet elke gedachte moet luidop worden gezegd. Niet alles moet geprobeerd worden voor een publiek van tegenspelers. De beleving is niet minder waardevol als er geen luide moppen worden gemaakt.

Wat ik op een scène neerzet, heeft niks te maken met hoe luid of aanwezig ik ben achter de coulissen. Als introvert wil ik meer doen dan decor bouwen en rekwisieten voorzien. Ik verdien een plek op de planken. En daar tast ik ook de grenzen van de extraversie af. Zelf geniet ik van de aandacht. Maar ja, een publiek in het donker voelt ook aan als een kleine groep: rijen mensen reageren als 1 persoon, misschien 2 of 3. Een klein groepje dus. Perfect voor mijn sociale batterij.

Zet mij dus maar op een podium. Ik doe dat graag en ik doe dat goed, ongeacht hoe stil ik ernaast kan zijn. Maar verwacht niet dat ik nadien elke keer mee ga om nog eentje te drinken.

HOE ACTEREN JE OOK BETER IN JE JOB KAN MAKEN

Een advocaat, leraar en journalist over de kracht van toneel

MATHIEU LONBOIS

Intussen ben ik al drie jaar aan de slag als advocaat. Ik merk dat mijn achtergrond in het theater in de vrije tijd (n.v.d.r. Lize speelt toneel in de volwassenenafdeling van de Academie voor Muziek, Woordkunst-drama en Dans te Gooik) als groot voordeel heeft dat ik, zelfs in situaties waarbij ik mij niet helemaal comfortabel voel, toch een bepaalde zelfzekerheid kan uitstralen. Dat ik mijn verhaal vorm kan geven met een verzorgde en duidelijke taal met inhoud, want je wil geen advocaat zijn die met lege woorden spreekt. Ik zal er tijdens een pleidooi altijd aandacht voor hebben dat ik iedereen mee heb en dat ik om mijn verhaal wat kracht bij te zetten af en toe de nodige herhaling, klemtonen, pauzes en drama toevoeg.

Uiteindelijk ga je in het schrijven en voordragen van een pleidooi of tijdens een onderhandeling ook op zoek naar interactie met het publiek, in dat geval de tegenpartij of de rechtbank. De bedoeling is net als bij theater hen bescapelen en volledig meenemen in jouw verhaal. De keuze van het woord, maar ook de wijze waarop je de woorden laat rusten of juist laat dansen, is dus van onschatbare waarde voor mijn job.

LIZE BEECKMANS (27)
advocate

FELIX VAN BLADEL (26)
leraar

Lesgeven is altijd een beetje acteren! Voor mij is een school een schouwburg waar je als leerkracht zowel acteur als regisseur bent. Ik speel de rol van leerkracht die bestaat uit uiteenlopende rollen waartussen ik voortdurend schakel: inhoudelijk expert, autoritaire leider, empathische vriend, bewaamde opvoeder... Het is mijn acteervaring (n.v.d.r. bij Babylontoneel) die me de kracht geeft om elke dag opnieuw het podium te betreden en voorstelling na voorstelling in die verschillende rollen te kruipen. Tegelijkertijd probeer ik altijd een zekere eigenheid te tonen, zodat het verhaal dat ik wil overbrengen zo oprecht mogelijk aankomt bij mijn toeschouwers. Maar wanneer ik eens minder goed in mijn vel zit, biedt toneel me de mogelijkheid om juist te ontsnappen in mijn rol en zo mezelf te beschermen.

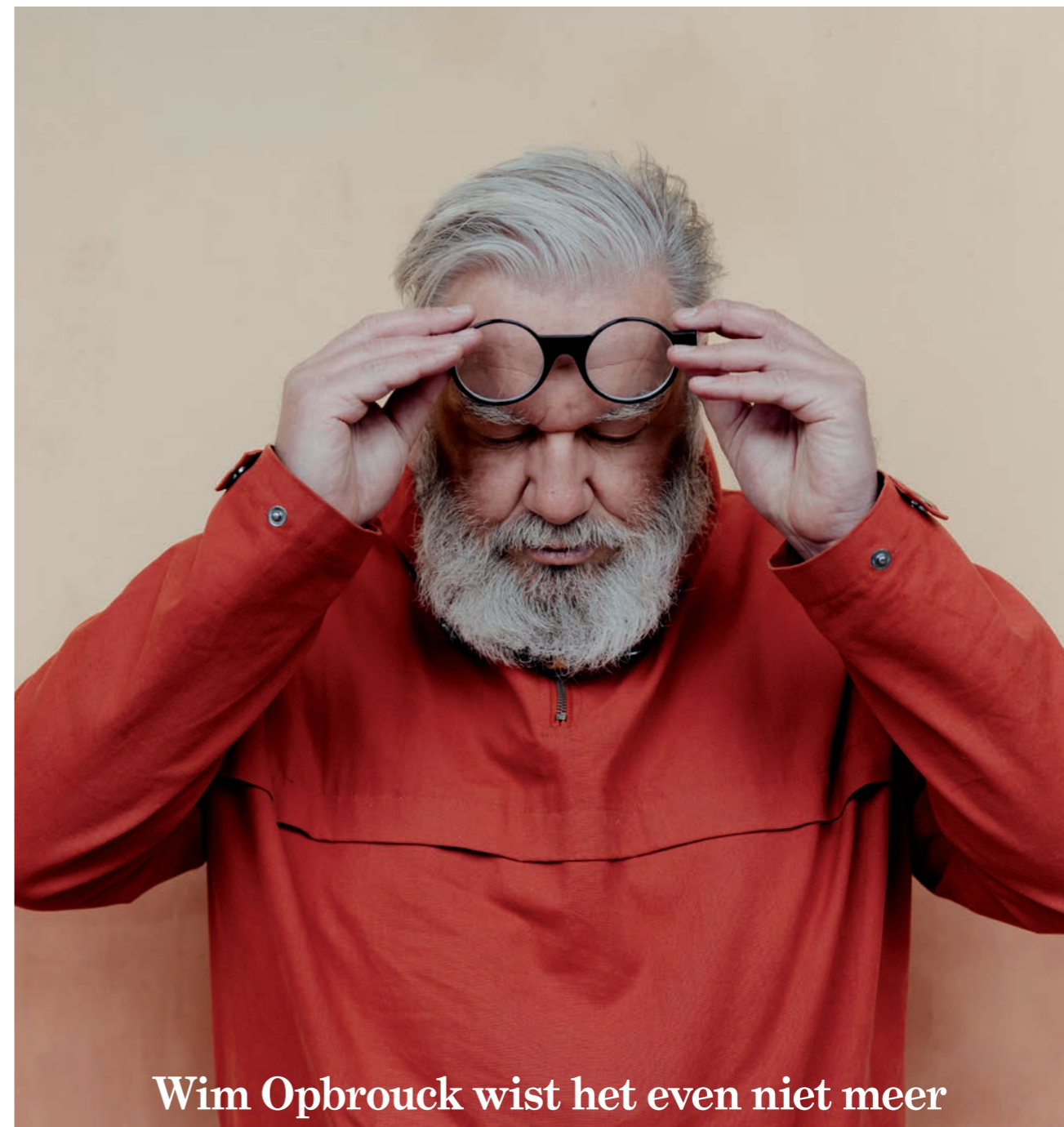
De leerkracht is ook de regisseur die de touwtjes in handen heeft. Ik bepaal het thema, het verloop en de gedragingen van mijn mede-acteurs. Hoewel ik – in tegenstelling tot mijn leerlingen – meestal weet wat er komt, kan het gebeuren dat zij op een onverwachte manier reageren waardoor ik plots moet schakelen. De kunst van het lesgeven ligt voor mij dan ook in het durven afwijken van het script zonder uit je rol te vallen. Dat is een heuse uitdaging, maar ik ben dankbaar dat ik me telkens weer op scène mag begeven om die aan te gaan.

Sinds mijn 22ste ben ik actief in het improvisatietheater (o.a. in The Lunatic Comedy Club) en dat helpt me nog elke dag bij mijn job. Ik begon als sportverslaggever en sportjournalist. Dat drijft op improvisatie, op de beschrijving van het moment. Het is direct inspelen op wat er gebeurt, omgaan met vaak onverwachte situaties. Een scenario of een te verwachten gang van zaken is er niet. Impro leert je durven en leert je ook hoe je stijlvol op je bek gaat. Het leert je stress beheersen, het leert je focussen. Het doet je breder denken en geeft zuurstof aan je geest.

Ook voor mijn huidige job als nieuwsverslaggever is impro een zegen. Vaak moet ik iets live vertellen op radio of televisie en dan is het ook heel belangrijk om me niet amechtig vast te klampen aan een tekst, maar ruimte te laten voor de vrijheid van zinnen en woorden. En in een 'gewoon' nieuwsverslag is een beetje theater of een mooie zeggung van iets, met al eens een onverwacht woord, ook altijd meegenomen. Laat ons zeggen dat impro me heeft geleerd om veel te durven, nooit te stressen en om in te zien dat wat op het eerste gezicht saai en grijs is, met een klein beetje moeite iets helemaal anders kan worden: verrassend, kleurrijk en met een onbekend kantje...

PETER DECROUBELE (49)
journalist

Wim Opbrouck wist het even niet meer

WAT GEBEURT ER ALS JE JE TEKST VERGEET?

MATHIEU LONBOIS

Op het podium staan en maar niet op je tekst kunnen komen: het is een gevoel van paniek en onmacht, maar het overkomt de allerbesten. Ook Wim Opbrouck, die zijn black-out tijdens een opvoering van 'La Superba' als inspiratie gebruikte voor zijn novelle 'Hij wist het niet meer'. "Ik wilde die stilstand van dat angstaanjagende moment aangrijpen om mijn grote liefde voor het theater uit te diepen."

Waarom vond je het belangrijk om 'Hij wist het niet meer' te schrijven?

Wim Opbrouck: "De opdracht kwam van de organisatie 'Te Gek!?' die taboes rond mentaal welzijn wil slopen en moeilijke thema's als depressie en zelfmoord bespreekbaar wil maken. Ze zijn er voor mensen die gestrand zijn, niet meer verder kunnen, vastzitten. Daarom ging ik op zoek naar hoe ik dat kon vertalen in theatertermen, en zo kwam ik uit bij je tekst vergeten, de grootste nachtmerrie voor een acteur."

"Ik dacht: wat als je in dat bange moment blijft zitten? Dat gaf me de vrijheid om over diepe zaken te schrijven, van een acteur die zijn carrière en leven voorbij ziet flitsen. Voor 'Te Gek!?' moest ik dan wel mijn eigen kwetsbaarheden en onvolkomenheden onder ogen zien, want het hoofdpersonage Willem De Wachter komt grotendeels overeen met mezelf."

Een black-out tijdens een opvoering van 'La Superba' diende als basis voor de novelle. Het was vast niet je eerste black-out en ook niet je laatste. Wat maakte die keer zo anders?

"Die keer had ik echt een gevoel dat ik nog nooit had ervaren. Weet je wat? Ik stop er gewoon mee. Ik trek hier mijn broek af voor al die duizenden mensen, laat een dikke scheet en wandel het podium af om niet meer terug te keren. Laat ze het maar in de kranten schrijven morgenochtend: Wim Opbrouck is zot geworden. Gelukkig is het uiteindelijk niet zo ver gekomen." (lacht)

"Maar ik denk dat die aantrekkingskracht van de ontsnappingsroute voor veel mensen herkenbaar is. In de filosofie beschrijven ze dat als het *mysterium tremendum et fascinans*: de impuls om iets onherroepelijks te doen. Als je bijvoorbeeld aan het koken bent met een scherp mes en er even, heel kort, door je hoofd flitst: wat als ik dat nu in mijn buik steek? Je doet dat nooit, maar je schrikt dan toch wel even van je eigen brein."

Fouten zijn cruciaal: ze houden de magie van theater in stand.

FAALANGST

Het motto van je novelle is een citaat van Samuel Beckett: "Ever tried. Ever failed. No matter. Try again. Fail again. Fail better." Is dat je boodschap? Fouten maken mag?

"Ja, fouten maken mag! Dat zeggen we misschien wel vaker tegen elkaar, maar als het erop aankomt, maakt niemand graag fouten. Nochtans zijn fouten cruciaal voor de magie van theater: het is iets van het moment, van het hier en nu. Fouten en onverwachte momenten helpen je de sleur te doorbreken, zeker bij voorstellingen die je vaker speelt."

"Het leuke is dat het publiek het vaak helemaal niet doorheeft wanneer er iets misloopt. Ik heb ooit eens mijn arm gebroken

Wim Opbrouck © Damon De Backer

Wim Opbrouck © Damon De Backer

Ik kom elke keer thuis in de ogen van mijn medespelers.

in het eerste deel van een stuk. Tijdens de pauze brachten ze me naar spoed, in het tweede deel stond ik er terug met gips en windel. Iedereen dacht dat het erbij hoorde! Ik ben ook eens van mijn stoel gevallen op een podium en ik had mijn ribben gebroken. Piepend sleep ik mezelf van het podium, maar de zaal bleef lachen (lacht). Dat is toch een beetje de kracht van dit medium. Er kan zoveel tussen de gordijnen."

Heb je het gevoel dat fouten maken vandaag meer getolereerd wordt dan vroeger?

"Zeker. Toen ik studeerde aan Studio Herman Teirlinck moesten we nog de perfectie benaderen. Acteurs moesten feilloos, onaantastbaar, bijna goddelijk zijn. En pas op, ik kan daar nog altijd van genieten: ik zag onlangs een filmpje van Sir Ian McKellen die de laatste lijnen van 'MacBeth' citeert met een ongelooflijk taalinzicht. Fantastisch! Virtuositeit blijft belangrijk. Maar gelukkig is acteren niet alleen maar dat, niet alleen maar perfectie, anders zou het saai worden. Je hoeft geen Alexandrijnen meer te

citeren of in vijfvoetige jambes te spreken om iets waarachtigs neer te zetten. Dat dringt nu ook door in theateropleidingen. Er is meer ruimte voor kwetsbaarheid."

"Al betaalt het publiek natuurlijk geen tickets om iemand de mist te zien ingaan. Als ik naar een Bach-concert ga van een beroemde cellist, dan wil ik de muziek ook echt mooi uitgevoerd zien. Maar het kan altijd fout lopen, en dan is de manier waarop je daarmee omgaat heel belangrijk. Een voorbeeld dat ik in mijn novelle geef is dat van Patti Smith bij de uitreiking van de Nobelprijs in Zweden in 2016. Omdat Bob Dylan zijn prijs zelf niet in ontvangst kon nemen, zong zij 'A Hard Rain's a-Gonna Fall' in zijn plaats. Maar plots viel ze stil. Ze wist het even niet meer en vroeg heel nederig: "Can I try again? Sorry, I am so nervous." Het publiek gaf haar een oorverdovend applaus en ze maakte het nummer af. Ik vind het troostend en sterk dat zo'n grote dame zich kwetsbaar durft op te stellen."

"Zo zie je maar dat het toch allemaal even wankel blijft, zelfs na decennia ervaring. Ik zie dat ook bij mijn eigen grote toneelvoorbeelden: Jan Declair blijft evengoed tasten in het duister en vanaf nul beginnen. Geroutineerde acteurs die keer op keer met schroom de eerste stapjes durven zetten... Zo blijft het boeiend. Ik hoop dat mijn novelle in dat opzicht ook een beetje bemoedigend werkt: ook de groten blijven zoeken."

CAMARADERIE

Het is uiteindelijk een mede-acteur die het hoofdpersonage uit zijn black-out helpt.

"Precies! Ik wilde niet dat Willem zijn tekst zelf zou terugvinden door een of andere goddelijke inval, maar door iemand naast zich. Soms vragen ze mij: hoe doe je dat, zo goed die koning vertolken? Maar ik speel die koning maar voor de helft! Voor de andere helft word ik gemaakt, en op mijn beurt maak ik mijn andere collega's tot koningin of tot moordenaar. Als niemand naar me kijkt en doet alsof ik een koning ben, dan mag ik nog de beste acteur zijn in de wereld: dat gaat niet werken. Het is fantastisch dat je er niet alleen voor staat."

"Je moet voldoende aandacht schenken aan je medespelers. Babbelen om te horen hoe zij zich voelen, een schouderklopje voor je begint. Als ik in iemands ogen kijk op een podium, dan zie ik niet alleen het personage, maar ook de mens achter dat personage, dan ken ik zijn spelmatige gevoeligheden. Er is een grens aan 'in de huid kruipen van'."

"Ik kan er ook zo hard van genieten dat iemand die ik ook als een echt mens ken zich volle bak kwaad maakt op het podium, dat ik soms in de lach schiet. Dat thuiskomen in de ogen van je medespeler houdt elke voorstelling interessant, zelfs iets wat je voor de honderdste keer speelt. Dat is de chemie van theater: niet alleen je tekst goed neerzetten, maar elkaar ook vinden in dat spelplezier."

DE ██████ (ON) ██████ ████████ MACHT ██████ ████████ ██████ VAN ██████ ████████ CENSUUR

WIST JE DAT?

WIETEKE MOENS

Theater is een fantastisch medium om aan maatschappijkritiek te doen. Dat weten theaterliefhebbers, maar ook machthebbers. Soms kan het al eens gebeuren dat zo'n kritiek de status quo doet wankelen. Wat moet je dan, als machthebber? Censureren, natuurlijk!

SPRING AWAKENING

'Frühlings Erwachen' of 'Spring Awakening' uit 1891, een toneelstuk over een groep schoolkinderen die hun ontlukende seksualiteit proberen te ontdekken in een intolerante samenleving, bevat zowat alle thema's die ooit onderwerp geweest zijn van censuur. Denk bijvoorbeeld aan seks, puberteit, verkrachting, zelfmoord en abortus. Auteur Frank Wedekind had een duidelijke boodschap: het onderdrukken van seksualiteit kan alleen maar slecht aflopen.

Die expliciete kritiek werd hem niet in dank afgenomen. 'Frühlings Erwachen' mocht in Duitsland pas in 1906 in première gaan, uiteraard onder strikte censuur. In New York werden de opvoeringen al na één voorstelling stilgelegd vanwege de "pornografische" thema's. In het Verenigd Koninkrijk werd het stuk pas in 1963 voor het eerst ten tonele gebracht, opnieuw met strategische stukken weggeknipt. De eerste ongecensureerde versie kwam er zo'n tien jaar later.

Niettemin werd 'Spring Awakening' een hit, denk maar aan de Broadway-adaptatie uit 2006. Is het sindsdien gedaan met de censuur? Niet helemaal. Wie naar het Tony-optreden van de cast van de musical-adaptatie luistert, hoort dat *breasts* veranderd werd in *chest* en dat *ass* vervangen werd door een ongemakkelijke stilte. Het moet netjes blijven, hè!

'Spring Awakening' © Otterbein University Theatre

Henrik Ibsen © Gustav Borgen

SPOKEN

Als we het hebben over auteurs die tegen de schenen van de elite durven schoppen, moeten we zeker Henrik Ibsen vernoemen. In zijn realistische drama's fileerde hij de normen en waarden van de Noorse middenklasse, zoals in het controversiële 'Een poppenhuis', over een vrouw die beseft dat ze niet gelukkig is in haar huwelijk.

Zijn meest choquerende werk is waarschijnlijk 'Spoken' uit 1882. Ook 'Spoken' gaat over een ongelukkig huwelijk. Hoofdpersonage Helen Alving doet er alles aan om de waarheid over haar overspelige man, kapitein Alving, verborgen te houden. In eerste instantie lukt haar dat, maar na zijn overlijden komen al die nare geheimen toch aan het licht. Kapitein Alving blijkt hun zoon Oswald besmet te hebben met syfilis en hun meid, tevens Oswalds geliefde, blijkt zijn buitenechtelijke dochter te zijn.

THE OTHER SHORE

Er wordt natuurlijk niet enkel in het Westen aan censuur gedaan. Elke cultuur heeft zo zijn eigen onderwerpen die niet door de beugel kunnen. In 1986 schreef de Chinese auteur Gao Xingjian het toneelstuk 'Bi'an', in het Engels vertaald als 'The Other Shore'. 'Bi'an' gaat over een man die een rivier oversteeft op zoek naar verlichting, maar daar slechts vergetelheid aantreft. Het toneelstuk was oorspronkelijk niet bedoeld als politiek statement, maar als een dramaoefening waarbij acteurs uitgedaagd worden om in de huid van verschillende personages te kruipen zonder de hulp van kostuums of decors.

Aan het begin van het toneelstuk vraagt de spelleider de spelers elk om het uiteinde van een touw vast te nemen. De spelleider houdt het andere eind zelf vast. Elke beweging van de leider dwingt de spelers tot bewegen en elke beweging van de spelers beïnvloedt de leider. Volgens de autoriteiten leek dit touwenspel net iets te veel op kritiek op collectivisme. Daarom verbood de Communistische Partij de opvoering van het stuk nog voor het in première kon gaan en censureerde de Partij later ook Xingjians andere werk. Niet veel later zocht Xingjian politiek asiel in Frankrijk, waar hij nog steeds woont.

Toch was dit niet het einde van 'The Other Shore'. Xingjian regisseerde in de jaren '90 opvoeringen van het stuk in Taiwan en Hong Kong, en later in Europa en de VS. Maar tot vandaag is 'The Other Shore' nog nooit op de planken gebracht in de Volksrepubliek China.

Het stuk op de planken brengen, bleek een beproeving: de meeste Europese theaterhuizen weigerden om het stuk te programmeren. Werd 'Spoken' wel opgevoerd, dan mocht het op slechte recensies rekenen. In een Britse krant werd het stuk zelfs vergeleken met een "afvoerputje" en een "walgelijke zweer". Een andere theaterschrijver was waarschijnlijk op zoek gegaan naar een nieuwe job, maar Ibsen liet het hier niet bij. In zijn volgende stuk 'Vijand van het volk' ging hij in de tegenaanval en maakte hij korte metten met zijn bekrompen landgenoten. Later verdedigde hij 'Spoken' zelfs tegenover koning Oscar II van Zweden en Noorwegen, die het een slecht toneelstuk noemde.

Ondanks die controverse, was Ibsen ook bij leven een gevierd toneelschrijver. Na enkele beroertes stopte hij met schrijven, maar zijn neiging om steeds weerwoord te bieden verloor hij niet. Toen zijn verpleegster een bezoeker verzekerde dat zijn gezondheid erop vooruit ging, antwoordde Ibsen verontwaardigd: "Integendeel!" Dit zou zijn laatste woord zijn geweest.

Gao Xingjian © Creative Commons

SEX

Soms kunnen censuur en controverse ook in je voordeel uitdraaien. Mae West, influencer *avant la lettre*, wist al in de jaren '20 van de vorige eeuw dat seks verkoopt. Haar eerste Broadway-productie - door haarzelf geschreven, geregisseerd en met haarzelf in de hoofdrol - luisterde dan ook simpelweg naar de naam 'Sex'.

Het pikante komediedrama over de zoektocht van een sekswerker naar ware liefde werd in de pers met de grond gelijk gemaakt. Maar, zoals West al goed had begrepen, is slechte reclame ook reclame en werd het stuk een overdonderend commercieel succes.

Mae West © Paramount Pictures

Pas na zo'n 375 opvoeringen werden Mae en haar crew met veel poeha gearresteerd voor obsceniteit. Mae werd voor tien dagen naar de gevangenis gestuurd, waar ze arriveerde in een limousine, gekleed in zijden lingerie en omgeven door witte rozen. Veel heeft Mae waarschijnlijk niet geleden onder haar celstraf, want na acht dagen was ze alweer op vrije voeten wegens goed gedrag. De hele situatie draaide uit in haar voordeel: de media-aandacht maakte van haar een ster en het was de start van een succesvolle carrière vol acteren en provoceren.

stippellijn

en haar lippen ze kennen elkaar te goed ze
zijn altijd op elkaar geplakt stel je voor
dat we het knellen van de kaken
zouden horen

alles is toch goed zo?

niet met je schoenen op tafel
niet met je hart zo bloot

ze drinkt van een leegte die haar – niet -
vult ze plooit alles zo – mooi -

langs de stippellijn

SPLITSCREEN

*Marie De Beul (23) is juriste
en studente radio. Ze deelt haar
korte poëzie ook op Instagram.*

DE SOUFFLEURS

IN WELKE ROL VOELDE JIJ JE OPPERMACHTIG?
OF NET MACHTELOOS?

Een bewerking van 'Hendrik de Achtste' van Shakespeare: 3 uren, 4 rollen. In het eerste deel mocht ik een edele arresteren, wat betekent dat ik een goeie acteur zomaar uit het stuk mocht slepen. Dat is macht(ig)! In het derde en laatste deel was ik de hofdame van de afgewezen, stervende koningin. Bij haar sterfbed was het gevoel van machteloosheid én verdriet zo echt, dat ik telkens weer in tranen was. Heerlijk toch, toneel spelen.

ANNELIESE THILLY

Vies oppermachtig als Obersturmführer in 'Bent', zalig oppermachtig in 'La balade du Grand Macabre', gebroken en machteloos als Willy Loman in 'Dood van een handelsreiziger', gebroken in 'La musica II'.

JACQUES DE BOCK

We voerden 'Titus Andronicus' op. In de scène waarin ik als oudste van de Andronici eindelijk het plan beraam om terug te slaan, moest ik als een legeroverste met mijn troep soldaten de Nieuw-Zeelandse 'Haka' uitvoeren. Er ging heel wat repetitiewerk aan vooraf, maar in die scène voelde ik me oppermachtig! Enkele weken later kwam ik toevallig het nationale rugbyteam All Blacks tegen in een wegrestaurant, tijdens hun promotietour door Europa. Ik trok mijn stoute schoenen aan en vertelde hen dat ik ook de Haka kon. Maar na mijn eerste "Kamaté kamaté Ora Ora..." ben ik maar gestopt, omdat ze het danig grappig vonden... Wellicht was mijn accent niet juist, of waren mijn spieren wat dunnetjes in vergelijking met hun stoere basten. Ik voelde me wel plots veel minder oppermachtig.

KOEN VAN NYLEN

Ooit had ik een rol ik in 'Midzomernachtsdroom' van Shakespeare. In de openingsscène mocht ik de avond starten op een schommel. Vrij hoog, want ik herinner me dat ik er niet zelf op of af kon. Dat gaf mij een oppermachtig gevoel en ik vond het bijna spijtig wanneer de volgende scène begon. Of ik veel tekst te brengen had vanaf mijn 'troon' ben ik vergeten, maar het torenhoge schommelen was wel erg leuk.

MIEKE RONSMANS

Bij het stuk '8 vrouwen' was ik de enige man. Al machteloos op zich. En als dode met een dolk in mijn rug, lag ik daar maar! Het stuk was overigens wel heel mooi geënceneerd.

JEAN DESMAELE

Tijdens de productie van mijn stuk 'Verkiezingskoorts' zat ik als regisseur in de zaal tussen het publiek. Bij een van de eerste monologen die de hoofdrolspeler rechtstreeks tegen het publiek uitsprak, liep het mis. De acteur was zijn tekst volledig kwijt. Compleet machteloos moest ik toekijken hoe hij eerst vanbinnen doodging, om dan af te gaan en met de brochure in de hand de voorstelling voort te zetten. Gelukkig liepen de andere voorstellingen wel vlot.

PETER DE PAUW

Tijdens een show, geschreven zoals een vroegere volkslegende Juul Plastiek de wereld rond zich interpreteerde, vertolkte ik de rol van Juul Plastiek himself. Een oppermachtig gevoel kreeg ik bij het besef dat ik het publiek alles kon en mocht wijs maken. Vooral bij het demonstreren van de vlooiencrucjes met vlooiën die de naam kregen van politieke personen. De plotse verdwijning van een van de drie vlooiën zorgde voor hilariteit bij het publiek. Dat gaf mij het machtige gevoel van "Ik heb jullie waar ik jullie hebben wil!"

GINO BRUNEEL

Stem lokaal ZET SAMEN MET ONS THEATER OP DE POLITIEKE AGENDA

SVEN VANRIETVELDE

2024 wordt een interessant verkiezingsjaar: niet enkel mogen we in juni naar het stembokje voor de Europese, federale en regionale verkiezingen, in oktober mogen we opnieuw een bolletje kleuren bij de lokale en provinciale verkiezingen.

Een theatergezelschap is vaak verankerd in zijn lokale context en staat mee garant voor het bruisende vrijetijdsleven in de stad of gemeente. Ze streven ernaar om hun producties op de meest kwalitatieve manier aan een zo breed mogelijk publiek te vertonen. Hierbij willen ze dat de omstandigheden voor een goede werking optimaal zijn. Ze zijn hierbij vaak afhankelijk van wat het lokaal bestuur kan bieden als repetitie- en speelinfrastructuur, maar verwachten van hen ook vaak financiële ondersteuning.

Het is van groot belang dat de steun voor cultuur en het verenigingsleven op de agenda van de (lokale) politiek blijft staan en dus meegenomen wordt naar de volgende legislatuur. Daarom spelen de verkiezingsprogramma's, die de partijen nu volop aan het opstellen zijn, een grote rol en moet er hierin zeker plaats worden gemaakt voor de ondersteuning van het verenigingsleven. En daarin spelen jullie als lokale speler een cruciale rol: via burgerbevragingen, informele en formele gesprekken kun je aan de lokale partijen aandacht vragen om de nodige ondersteuning voor jou en andere cultuurliefhebbers en -beoefenaars.

Om jullie hierbij te ondersteunen, stelde OPENDOEK een 'Inspiratiegids' op. Deze gids is niet enkel gericht naar de lokale besturen en partijen, maar ook naar alle medewerkers van de plaatselijke cultuurdiensten en -centra. Zij kunnen helpen om de ondersteuning van het culturele leven op de agenda te plaatsen van de gemeenteraden en schepencolleges.

In deze gids geven we hen een overzicht met tips en tricks hoe zij hun verenigingen kunnen ondersteunen op infrastructureel, promotioneel en financieel gebied. Maar wij vragen niet alleen, wij geven ook mee hoe wij hen hierbij kunnen helpen en welke samenwerkingen er mogelijk zijn. Zo inspireren we de lokale spelers om het verenigingsleven bij te staan.

© Tim De Backer

In de inspiratiegids belichten we o.a.:

- Tips over infrastructuur, om gezelschappen zonder veel kopzorgen te laten vergaderen, repeteren en spelen.
- Hoe verenigingen mee kunnen opgenomen worden in de lokale cultuurpromotie.
- Waarom financiële ondersteuning broodnodig is.
- Hoe ons **speelhetSlim**-aanbod voor hun lokale gezelschappen een extra ondersteuning kan zijn.
- Dat wij hen met raad en daad kunnen bijstaan, o.a. bij renovatie en bouw van theaterinfrastructuur.
- Dat samenwerkingen met OPENDOEK (bv. via cursussen) en de plaatselijke gezelschappen (bv. bij theaterwandelingen) een meerwaarde kunnen zijn in het cultuuraanbod.
- Project V, waarbij we kinderen uit kansarme gezinnen een zomer vol theater willen aanbieden.

Deze inspiratiegids wordt binnenkort op diverse manieren verspreid, maar intussen kun je deze al gratis downloaden via deze QR-code.

Neem deze inspiratiegids zeker even door, en breng je lokale politiek op de hoogte van ons aanbod en onze intenties. Wie weet bereiken we hiermee dat er wat extra aandacht wordt besteed aan cultuur en theater bij de volgende verkiezingen of tijdens de volgende legislatuur.

LOKAAL TALENT DOET ME WAT

In het kader van de verkiezingen sloeg OPENDOEK de handen in mekaar met de acht andere amateur-kunstenorganisaties en De Fedratie. Samen schreven we 'Lokaal talent doet me wat', een memorandum met voorbeelden van *good practices* van hoe gemeenten kunstverenigingen kunnen ondersteunen. Dit memorandum wordt verspreid naar alle burgemeesters, cultuurschepenen, cultuurdiensten en andere stakeholders in Vlaanderen en Brussel.

DRAMATIEK MET EEN GEVOEL VOOR POLITIEK

Waarom politici baat hebben bij een theaterabonnement

EDWARD DE VOOCHT EN DIETMAR HERTSEN

Moeten politici acteerlessen volgen? De grote theatraliteit van sommige politici en het succes dat ze daarmee oogsten lijkt soms te suggereren van wel. En toch is een theaterabonnement nemen misschien nog een beter idee! Dat zeggen Edward De Vooght en Dietmar Hertsen: een onderzoeker bij Arteveldehogeschool met een PhD in de politieke retoriek en een chemisch ingenieur met een zwak voor het gesproken woord. Samen coachen ze met De Redenaar al meer dan 8 jaar politici in public speaking, taal en overtuiging.

Leo Tindemans © pn

De strafste politici spelen geen toneel: ze worden en zijn het personage.

“Voor mij is de grondwet geen vodge papier!” schreeuwde Leo Tindemans in de Kamer toen hij het ontslag van zijn regering aankondigde op 11 oktober 1978. Theatraliteit is van de politiek die met grote gebaren zwaait en gevleugelde woorden spreekt. Inderdaad, politici spelen al eens toneel, en toneelspelers worden al eens politici. Zo was Tony Blair zeer genereus met zijn Shakespeare-citaten en dichters bij huis is ook een Antwerpse burgemeester niet spaarzaam met zijn Latijn. In de Verenigde Staten worden B-acteurs en realyststerren president en Tarzan wordt gouverneur. In Oekraïne hebben ze een actiehield om hen door moeilijke tijden te gidsen en ook in Italië vormen grappenmakers vijf-sterren-bewegingen die verkiezingen kapen. Theater, acteren en poppenspel lijken deel uit te maken van de politiek. Moeten politici dan ook acteerlessen volgen?

Misschien wel, maar ook dit is theater: Jean-Pierre Van Rossem achter een zonnebril die journalist Wilfried Hendrickx de huid vol scheldt op tv. Vakantiekiekjes van Duits bondskanselier Angela Merkel in badpak met haar man. Jean-Luc Dehaene in bermuda bij Dany Verstraeten in het VTM Nieuws, “recht van een barbecue.” De minutenlang gefilmde wandeltocht van Frans president Emmanuel Macron naar zijn overwinningpodium, begeleid door de Europese Hymne. Pim Fortuyn die sympathiek blijft lachen wanneer collega-politicus Marcel van Dam hem een “buitengewoon minderwaardig mens” noemt. De Finse premier Sanna Marin die niet terugdeinst voor de seksistische kritiek op filmpjes waarin ze feest, maar terugduwt. Barack Obama die bij het groeten van wachtenden in Denver aangesproken wordt door een zus van een gesneuvelde Afghanistan-militair en van een politieke lach overgaat in een warme knuffel, om daarna weer de volgende te moeten toelachen.

Dehaene © VTM Nieuws

Edward De Vooght en Dietmar Hertsen © Lion Eyes

De dramatiek van politiek gaat verder dan scherpe citaten en acteerprestaties. In de politiek moeten politici ook beslissen en handelen. Het is cruciaal hoe de bevolking hen daarbij ziet en welke gevoelens ze daarbij hebben. We spreken van een performance en net zoals bij theater heeft hun performance een zeker ‘aura’, zoals de kunstfilosoof Walter Benjamin het omschreef. Ze kunnen hun performance maar één keer doen in een bepaalde context met een bepaald effect. Er is geen herkansing. De magie schuilt in het moment, waarbij verbeelding functioneert als het perfecte werktuig.

Met andere woorden, de tirade van Van Rossem, de bermuda van Dehaene en de knuffel van Obama hebben hun effect op dat ene moment. Ze bouwen mee aan het aura van de politicus, de aantrekkingskracht van de politicus. Dat schuilt dus niet alleen in de woorden en in het acteren, maar vooral ook in het doen en handelen. Kleding, hobby's, passies, gedragingen, fratsen en schoonheden van het moment kunnen een politiek aura maken of kraken. De beste, meest succesvolle en legendarische politici zijn die met een onmiskenbaar aura: van casual en doordeweeks zoals Merkel tot presidentieel en ambtelijk als Macron.

Een belangrijk verschil is hier dat niet elk citaat, theateraal gebaar of geschreeuw bijdraagt aan het aura van een politicus. Veel politici maken er een sport van om continu hun slag te slaan, maar soms is het beter om te zwijgen. Veel politici proberen met de meest krokante en spitsvondige one-liners te komen, maar soms houd je het beter simpel. Veel politici proberen overal op selfies te staan en bekendheid te oogsten, maar soms blijf je beter thuis. Het unieke moment grijpen is de kunst, momenten artificieel fabriceren is een plaag.

Intelligentie en competentie maken nog geen beklijvend personage op de politieke planken.

De vraag is of je dit kan leren. Je kan snappen hoe Oedipus tragisch slachtoffer wordt van zijn eigen succes. Hoe Julius Caesar een held wordt door de speech van Marcus Antonius. Hoe inspecteur Javert even miserabel is als de burgers die hij opjaagt. Je kan begrijpen hoe deze lyrische en inspirerende personages tot leven komen door hun woorden en daden die op het podium vlees worden. Dat gebeurt zowel door een

stelselmatige opbouw als door enkele goed gemikte scènes die unieke kantelmomenten verbeelden. Het inzicht van Oedipus. De vergoddelijking van Caesar. Het onverwachte en onbegrepen medeleven en genade dat Javert redt. Het aura ontstaat en groeit.

Maar je kan het niet forceren. Je moet het aanvoelen en geduldig tot wasdom doen komen. Als je te hard probeert, val je door de mand. Authenticiteit is een voorwaarde. Zo slaagde Open VLD er niet in om van biochemicus en investeerder Philippe De Backer een charismatische en vlotte staatssecretaris te maken. Ook academici Rik Torfs en Paul De Grauwe konden zich het pak niet aanmeten. De bekwame havenbestuurder Joachim Coens trok bleek weg als CD&V-voorzitter. Intelligentie en competentie maken nog geen beklijvend personage op de planken.

De strafste politici spelen geen toneel en ze acteren niet. Ze worden en zijn het personage. Theater staat of valt het bij geloofwaardigheid, zelfs van de meest ongeloofwaardige personages. Een talent om het moment te voelen en ervaring en inzicht om het moment te benutten als het zich aanbiedt. Verschil maken wanneer het ertoe doet, niet wanneer men het vraagt of verwacht. Niet (alleen) met grote woorden, maar door ergens aanwezig te zijn. Of net niet. Door iets te doen, door iets te zeggen of door net te zwijgen. Dus nee, acteerlessen zijn niet nodig, een theaterabonnement misschien wel als je de dramatiek van de politiek wilt begrijpen. Als politicus ben je zelf regisseur, acteur en fictief personage in het theater van de politiek... tot het doek valt.

© Quatsch

DE THEATERTEKST: EEN HEILIG HUISJE?

EMILY DE MEULEMEESTER

In de wereld van de theatertekst krijgt ieder een plek aan tafel. Koffie en taart zijn rijkelijk aanwezig. Enorm goedgeefs, die wereld. Maar bestaat er ook zoiets als over-vrijgevig zijn? En wanneer ben je dat dan? Het is een vraag die veel toneelschrijvers bezighoudt en sommigen zelfs de pen doet neerleggen. In boeiende gesprekken met verschillende scenaristen - ook hier was koffie rijkelijk aanwezig - wervelen we rond de vraag: is de theatertekst écht heer en meester in zijn eigen wereld?

VEEL HOOFDEN, VEEL ZINNEN

Creatieve vrijheid is gevaarlijk spul. Al te vaak worden de woorden van een ander vervormd, vervangen of verstoet in functie van een bepaald idee. Voor een theatertekst is dat niet minder waar. Er ontstaat een bepaalde ideeënwereld die woorden nodig heeft om tot leven te komen. Dat zegt ook de Nederlandse toneelschrijver Don Duyns: "De ontwikkeling van een idee vind ik één van de allerbelangrijkste dingen. Dat idee zet zich om in dramaturgie, in een structuur, in een opbouw. Maar eerst begin ik met het schrijven van zinnen om het tot leven te wekken."

Terwijl regisseur en scenarist zich wel in dezelfde ideeënwereld kunnen bevinden, kan hun uiting van die wereld er toch net iets anders uitzien, zegt Don: "Ik heb het liefst dat regisseurs en acteurs gewoon de woorden gebruiken die ik schrijf. Ik heb wel eens meegemaakt dat daar andere

Don Duyns © Jacqueline Verhaagen

dingen mee werden vermengd of dat er zinnen werden bijgeschreven. Dat is alsof je een goed gerecht bederft door er te veel zout in te gooien."

"Zinnen bijschrijven? Dat is zoals een goed gerecht bederven door te veel zout toe te voegen."

TONEELSCHRIJVER DON DUYNs

Ook Freek Mariën, schrijver, theatermaker en artistiek leider bij Het Kwartier, heeft liever niet dat zijn schrijfsels bijgekruid worden. "Ik vind het vervelend als wat ik schrijf wordt geparafraseerd. Als schrijver ben je aan het sleutelen om elk woord op een juiste plek te zetten. Het is dan jammer als regisseurs of acteurs daarvan afwijken." De neiging tot parafaseren blijkt het Nederlandstalig theaterlandschap niet vreemd te zijn. Freek vraagt zich daarbij af: als je alle tekst parafraseert, is het dan nog wel de tekst van de auteur?

VOORBIJ HET WOORD

Een theaterschrijver doet meer dan enkel zinnen spinnen. Een theaterschrijver schrijft ook dat wat niet geschreven staat. De dynamiek tussen personages voel je zowel op het podium als geschreven in de tekst. Of eerder, niet geschreven, zegt Freek: "Je kan heel hard spelen met klanken en ritme om een sfeer te creëren die niet letterlijk in de tekst staat. Bijvoorbeeld het woord 'genegenheid' heeft allemaal zachte klanken terwijl 'verschrikkelijk' dan weer harde klanken heeft. Het zit vaak al in de taal zelf. En als je die taal bewust inzet, versterk je de boodschap."

Freek Mariën © Sophie Nuytten

Haal een woord weg uit een theatertekst en het hele kaartenhuis valt ineen. Zelfs de kleinste woordenwissel kan een volledig andere sfeer scheppen, vervolgt Freek: "Meestal hoor ik het onmiddellijk als acteurs afwijken van de tekst, omdat ik bewust heb nagedacht over dat ritme en die klank. Hoewel ik mijn eigen tekst niet vanbuiten ken, hoor ik meteen dat ene woord en voel ik dat het niet klopt binnen dat universum. Dat is zo'n afgebakende wereld dat sommige woorden gewoon misplaatst zijn." We vergeten weleens dat een theatertekst een kunstwerk op zich is, niet gewoon een van de speelkaarten. Niet al te veeleisend dus, die vraag om behoud.

DE (ON)AFGEWERKTE THEATERTEKST

En toch. Is een beetje vrijheid en speelruimte niet net wat we nodig hebben om onze creativiteit de vrije loop te laten? Volgens theaterschrijver Jibbe Willems is dat meer dan waar. Een theatertekst kan ook een poging zijn, een voorstel, een idee. Iets dat meerdere stemmen nodig heeft om in al zijn glorie tot leven te komen. "Ik geloof dat toneelteksten levende wezens zijn die zich op ieder moment kunnen verhouden tot een nieuwe groep mensen of een nieuwe wereld. Ik ben er heel erg voor als mensen een poging doen." Acteren is spelen, het speelgoed van de acteur: de tekst. Je kan niet verwachten dat een speler zonder meer tekst voordraagt en daar enkele dramatische tranen bij laat. Noem het een cliché of gewoonweg waar, maar een speler legt een deel van zichzelf in de rol en bijgevolg dus ook in de tekst. Zich de tekst eigen maken is haast onoverkomelijk. "Tekstmateriaal is om mee te spelen en contrasten toe te voegen", vindt Jibbe. "Als het goed is, is de tekst een voertuig dat werkt op verschillende manieren. En die verschillende manieren, al de nuances, dat kunnen acteurs uitzoeken en uitspelen." Jibbe is heus geen vreemde eend onder de theaterschrijvers. Er is wellicht een reden waarom een scenarist ervoor kiest om theater te schrijven en geen roman. Het meerstemmige dat een theatertekst in zich

draagt, vraagt om een zekere vrijheid. Ook Don ziet het mooie in deze speelruimte. "Ik vind die vrijheid ook heel belangrijk. De woorden moeten werken op een podium. Je weet nooit precies hoe de tekst gaat werken met die spelers, in dat beeld, in dat decor. Dus het is niet constructief om meteen te weigeren om aanpassingen te doen."

"Toneelteksten zijn levende wezens die zich tot elke groep anders kunnen verhouden."

TONEELSCHRIJVER JIBBE WILLEMS

HET MOOIE GRIJS

De kunst zit in het samenwerken. Of zoals Don het mooi verwoordt: "Het is niet dat je als scenarist een eenzame poëet bent. Het idee van de geïsoleerde, romantische kunstenaar die geen contacten legt, is volgens mij verouderd, zeker in theater." Goede afspraken maken en open communicatie zijn niet te missen in deze samenwerking. En nee, dit is geen advies van mijn relatietherapeut, het is wat alle drie de scenaristen me vertellen. Ook Freek: "Het moet voor iedereen duidelijk zijn waar de kern van de tekst ligt. En als dat niet zo is, praat er dan over met de scenarist. Of dat nu de ritmiek is, of net dat een bepaalde scène een andere scène nodig heeft om tot zijn recht te komen. Je moet het er beiden over eens zijn wat de kern is die je wilt bewaren. Maar ik ben er ook wel van overtuigd dat veel regisseurs dat intuïtief aanvoelen." Zoals zo vaak blijkt dat het allemaal niet zo zwart-wit is. Ze geven elkaar vorm. De voorstelling de theatertekst, en de theatertekst de voorstelling.

Jibbe Willems © Stephan Vanfleteren

ONBEPERKT IN DENKEN, BEPERKT IN DOEN?

'Ne Kersentuin' - Unie der Zorgelozen en KSMG © Reginald Wietendaele

Wat kunnen theater in de vrije tijd en sociaal-artistiek theater van elkaar leren?

RUNE WITTOUCK

Inclusie blijft een probleem bij theater in de vrije tijd. Er zijn nog te veel mensen die hun weg niet vinden naar de klassieke gezelschappen, zeker buiten de grootsteden. Maar het is niet onmogelijk: sociaal-artistieke organisaties slagen er vaak wel in om andere mensen te betrekken in theater. Daarom organiseerde OPENDOEK op de eerste dag van het Landjuweelfestival de inspiratiesessie 'Onbeperkt op de planken', in samenwerking met sociaal-artistiek gezelschap Unie der Zorgelozen en kenniscentrum voor participatie Demos. De centrale vraag: hoe kunnen theater in de vrije tijd en sociaal-artistiek theater elkaar vinden, en wat kunnen ze van elkaar leren?

SAMEN THEATER MAKEN!

"Het is niet nodig om van elk theatergezelschap in de vrije tijd ook een 'sociaal-artistiek' gezelschap te maken, en vice versa." Geert Opsomer, theaterwetenschapper en bezieler van TransfoCollect in Brussel, wees ons erop dat theater in essentie over mensen gaat en we dus niet anders kunnen dan dat menselijke centraal te zetten. Hij had het over een andere benadering van theater maken, waarbij niet de uiteindelijke voorstelling, maar vooral het creatieproces de focus is. Zo komt samenwerking en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid op de eerste plaats.

Plezier en sociaal engagement sluiten elkaar niet uit.

Meer met elkaar in dialoog gaan komt de uitwerking van de personages en het verhaal echt ten goede. Dat blijkt ook bij 'Ne Kersentuin', een unieke samenwerking tussen Geert Six' Unie der Zorgelozen en de Koninklijke Sint-Michielsgilde Roeselare-Beveren. Door los te komen van het eenrichtingsverkeer van regie naar speler, en de spelers meer persoonlijk te betrekken, kunnen zij waardige coauteurs van het stuk worden. Zo kan de participatie verschuiven van 'deelnemen' naar 'deelhebben'. Het is duidelijk dat

het daarbij ook gaat om de structuren in vraag te stellen. Zijn we een gesloten groep? Kunnen we meer jonge mensen in creatieve rollen of besturen plaatsen? Moeten we eens met een andere - of zelfs géén - regisseur werken, en meer putten uit de spelers? Wat verbazend vaak aan bod kwam, is dat samen eten en drinken een belangrijk is voor het groepsgevoel. Dat bewijzen verschillende onderzoeken en het bleek nog maar eens tijdens de koffiepauze met taart. Niet toevallig heet het reflectieboek van de eerste vijf jaar sociaal-artistieke werking bij Antigone in Kortrijk dan ook 'Koffie en taart' (2005) en vormen de zogenaamde 'Soep & bokes' centrale momenten voor de repetities bij Cie Tartaren in Leuven. Die momenten van sociaal contact zijn cruciaal om wederzijds vertrouwen en een *safe space* te creëren. En dat zijn basisvoorwaarden voor wie samen theater maakt. Het is belangrijk om de nodige tijd te durven en kunnen nemen en het proces te vertragen, op en naast de scène. "We zijn het niet meer gewoon om tijd te nemen en te denken op lange termijn, ook in het professionele veld," voegt Opsomer toe.

EN IN DE PRAKTIJK?

Kwetsbare spelers betrekken en tijd maken voor vertraging: dat klinkt mooi op papier, maar het is niet vanzelfsprekend. De aanwezige bestuursleden vroegen zich af hoe ze die ambities in de praktijk konden omzetten. Theater in de vrije tijd kampt al met heel veel uitdagingen, van geld zoeken tot intensieve repetitieschema's, en dat allemaal naast een gewone job. Dan is het niet evident om ook nog eens tijd te vinden voor sociale durf en vernieuwing. Zeker in vergelijking met de geprofessionaliseerde sociaal-artistieke sector. Kort door de bocht gezegd, kiest men daarom vaker voor drie voorstellingen per jaar waar de positieve reactie van het publiek verzekerd is, dan één voorstelling met een focus op het groepsproces.

'Onbeperkt op de planken' - Inspiratiedag OPENDOEK, Demos, Unie der Zorgelozen © Reginald Wietendaele

Theater in de vrije tijd moet een ontspannende hobby zijn, dus is het niet altijd vanzelfsprekend om je ook nog eens bezig te houden met maatschappelijke problemen. Dat is begrijpelijk, maar ook een misvatting: de stukken moeten niet allemaal plots ernstig of maatschappijkritisch worden. Ook humor en spelplezier blijven van groot belang. "Wat is er mis met een goede komedie?" declareerde OPENDOEK-voorzitter Reginald Wietendaele nog op de huldiging van het Landjuweelfestival. Alles hangt af van de manier waarop je de thema's behandelt in het toneelspel. Plezier en sociaal engagement sluiten elkaar niet uit, net zoals je ook artistieke kwaliteit kan nastreven terwijl je belang hecht aan het sociale.

Momenten inbouwen om samen te eten helpt om een safe space te creëren met wederzijds vertrouwen.

Natuurlijk is het onmogelijk om van de ene dag op de andere theater in de vrije tijd 'sociaal' te maken, maar het begint bij kleine stapjes. "Eraan beginnen is al een begin", vertelde Joon Bilcke van de Zorgelozen. Tijdens het slotmoment van de dag concludeerde Demos dat gezelschappen om te beginnen elkaar moeten opzoeken, verbindingen leggen, en vooral luisteren naar elkaar. Maar dan is de vraag wie die relatie initieert. Het zal de taak zijn van overkoepelende organisaties als OPENDOEK en Demos, maar ook van cultuurcoördinatoren in de steden en gemeenten om theater in de vrije tijd te ondersteunen om meer zaadjes te planten.

WHAT'S IN A NAME?

We spreken hier over 'gezelschappen in de vrije tijd' en 'sociaal-artistiek theater' alsof het twee aparte zaken zijn, maar we kunnen die twee werelden niet los van elkaar zien. Er zijn veel open, inclusieve gezelschappen die maatschappelijke thema's centraal zetten. Bij 75% van de gezelschappen primeert het sociale samenzijn, dus zijn veel van hen dan al niet sowieso sociaal-artistiek? En de kwetsbare spelers uit het sociaal-artistieke circuit zijn toch ook theaterliefhebbers, 'amateurs'? Of moeten we dan nadenken over de vraag, wie of wat 'kwetsbaar' is?

Kortom: de dialoog is na deze inspiratiedag nog lang niet voorbij en we moeten blijven nadenken over nieuwe vormen van samen theater maken. Maar alles begint gewoon bij het te doen. Laten we opnieuw dat menselijke centraal zetten en structuren veranderen waar nodig. Theater is nu eenmaal een levendige en daarom veranderlijke kunst. We kunnen alvast klein beginnen. Met koffie en een stuk taart.

DIA/LOOG

Elke editie schrijft een auteur van OPENDOEK-magazine een korte dialoog om je toneelkunsten mee te oefenen tijdens een repetitie. Deze keer kroop Rosalien Jansema in haar pen, theaterstudente aan het RITCS.

DE FLATERKONING

- A: Ik ben koning geworden. B: De echte koning.
- B: Van welk land dan? A: Er is maar één koning in Zegikwel-land.
- A: Zeg ik niet. B: Zeg het dan.
- B: Zegikniet-land, mooi. A: Kan niet.
- A: Zeg ik niet. B: Dat kan alleen niet in Zegikniet-land.
- B: Zegikniet-land, leuk. A: Ik zou graag willen dat er iemand ooit eens naar mij zou luisteren.
- A: Jij gaat naar mij moeten luisteren. B: Dan zou ik een microfoon kopen.
- B: Dat doe ik al. A: Welk merk?
- A: Ik wil koffie. B: Of op logopedie gaan.
- B: In de keuken staat het koffiezetapparaat. A: Jeannette van hiertegenover doet dat.
- A: Pak het. De koffie. B: Of je oma bellen.
- B: Ik moet denk ik een gehoorapparaat. A: Die is dood.
- A: Dat lijkt mij verstandig. Als onderdaan moet je gehorig zijn. B: Je mag de mijne wel bellen.
- B: Gehoorzaam. A: Kan jij niet gewoon eens luisteren?
- A: Daarvoor moet je eerst kunnen horen. B: Dan moet je de praatstok hebben.
- B: Ik hoor steeds een geruis. A: Als ik een gehoorapparaat en microfoon koop, bij Jeannette op logopedie ga, jouw oma bel en de praatstok vast heb, hou je dan - uh - luister je dan naar mij?
- A: Het koffiezetapparaat dat klaar is. B: Ik weet niet zo goed wat ik moet zeggen.
- B: Nee. A: Wil je de praatstok?
- A: De lamp rechts achter in de hoek? B: Nee, hou hem maar even bij je.
- B: Nee. A: Dan zal ik maar wel weer iets gaan zeggen, want kijk, het zit dus zo.
- A: Wat is het dan? B: Ik kijk.
- B: Een onderdaan van een echte koning. A: Nee, luister.
- A: Fijn dat we het eens zijn. B: Ik luister.
- B: Inderdaad, onderdaan. A: Ik ben bang.
- A: Maar natuurlijk, de tweede. B: Waar is een spin?
- B: Ik wil Onderdaan de Eerste zijn. A: Nee, ik wil je iets vertellen.
- A: Daar moet ik even over nadenken. Omdat jij het bent. Ik ridder jou tot Onderdaan de Eerste van de slimste koning. B: Zeg dat dan meteen.
- B: Zwig. A: Ik vind het eng.
- A: Stilte. Wie heeft jou de praatstok gegeven?

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK, op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via bib.opendoek.be

We volgen de genderaanduidingen van personages zoals aangegeven door de auteurs.

FERNAND COREMANS, PETER DE PAUW, BASTIAAN MALCORPS EN DE VLAAMSE THEATERAUTEURS (VTA)

Rob Klinkenberg, Peter van Kraaij en Bart Van den Eynde, naar Shakespeare

KINGS OF WAR

"Zij die fatsoenlijk sterven in een oorlog, zijn met weinigen."

DRAMA
19 D/H

17 jaar na 'Ten Oorlog' jaagt Ivo van Hove opnieuw Shakespeares koningen de scène op. Dit keer niet in de wervelende bewerking van Tom Lanoye, maar in de schijnbaar meer beheerste en getrouwe vertaling van Rob Klinkenberg. Klinkenberg en de dramaturgen van het ITA voeren echter een subtielere bewerking uit. Ze schrappen alle subplots en bijbehorende personages, tot ze uitkomen bij de essentie van de Koningsdrama's: de drie koningen. De heroïsche Henry V, de besluiteloze Henry VI en de gewetenloze Richard III, die elk op hun manier macht verkrijgen en gebruiken, tot ze onvermijdelijk vervangen worden door een volgende vorst. Shakespeares plot en koningen krijgen ook een kneedbeurt, waardoor ze vaak verdacht veel klinken als de wereldleiders van het jaar 2016.

Een marathontekst die een kleine zes uur in beslag neemt, voor gezelschappen die tegelijk grootschalige en intens persoonlijke voorstellingen willen maken, en niet bang zijn om Shakespeares koningen te spiegelen aan hedendaagse leiders. (BM)

Kevin Murphy en Laurence O'Keefe

HEATHERS

"This Ain't No High School, This Is The Thunderdome"

MUSICAL
9D/8H

Veronica's high school is geen plek waar je dingen leert. Het is een plek die je moet zien te overleven. Niet iedereen slaagt daarin. Om haar eigen vel te redden, sluit Veronica zich aan bij de Heathers, drie populaire, en alom bewonderde cheerleaders die allemaal luisteren naar de naam Heather. We lijken af te stevenen op een verhaal waarin Veronica haar oude vrienden beter leert waarderen, tot ze per ongeluk de hoofd-Heather vermoordt. En de sociale pikorde op school in duigen valt.

'Heathers' is een pikzwarte musical-komedie die zich afspeelt op een erg Amerikaanse high school. Maar thema's als onzekerheid, pestgedrag en teenage angst zijn universeel, of worden zo dik aangezet dat ze herkenbaar worden. (BM)

Peter De Pauw

VERKIEZINGSKOORTS

"Een vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken. Maar een vos met Alzheimer loopt toch ook niet zo rap meer achter de kiekens."

ZWARTE KOMEDIE
1/2D 3H (Ook beschikbaar als 'Alle vrouwen aan de macht': 3D 1/2H)

Marcel is een oude politicus die van geen wijken wil weten. De strijd naar de komende verkiezingen wordt hem echter te veel. Zijn jonge concurrent staat volgens de peilingen immers ver boven hem. Opgeven staat echter niet in zijn woordenboek. Om een afgang te ontwijken, verzint hij een plan. Kan hij de schijn ophouden of valt hij door de mand?

Dit stuk dat bol staat van de zwarte humor en is een ideaal stuk om in het verkiezingsjaar 2024 op te voeren. Deze komedie spreekt geen kleur of voorkeur uit, maar laat het politieke machtsspel zien zoals het echt gevoerd wordt: hard tegen hard, slinks en meedogenloos voor de concurrentie. En daar kan het publiek alleen maar van genieten. (VTA)

Dalia Taha

VUURWERK

"Als je terug bij de voordeur komt zonder neergeschoten te worden, win je."

TRAGEDIE
3D/3H

Een jongen en een meisje spelen in een trappenhal, in een niet nader genoemde stad die het strijdperk vormt voor een niet nader genoemd conflict. Ze spelen tot de sirenes gaan loeien, zoeken dan dekking en wachten. En spelen dan voort. Hun ouders debatteren over blijven of vertrekken, over hoe en waarheen. En de spelletjes van de kinderen worden steeds grimmiger. Ze spelen doktertje, dan soldaatje. Dan spelen ze checkpoint, controle, foullering en tarten ze het lot door de straat op te gaan.

Een wrange maar poëtische tekst over machteloze mensen, die zo goed en kwaad als mogelijk proberen te overleven, om te gaan met de dood van wie overleden is, en aan zowel dood als leven betekenis trachten te geven. (BM)

Wanda Reisel
DE VLEGENIER

*"Piano's werken me op de zenuwen.
Er wordt niet over piano's gesproken."*

TRAGIKOMEDIE
2D/3H

Elk jaar komt het gezin Grading samen in de jachthut, voor de feestdagen. Ze dekken tafels voor copieuze feestmalen, en wachten op gasten die nooit komen. Ze vullen de tijd met woordgrappen en reconstructies van de moord op vader, enkele jaren geleden. Als moeder het niet ziet, tenminste. Want moeder houdt alles in de gaten en beslist wanneer er aan tafel wordt gegaan, wanneer het wachten lang genoeg heeft geduurd, wanneer er mag worden gegeten. Dan verschijnt een nieuwe figuur, de vliegenier, die zich door moeder laat verleiden en de kinderen nieuwe mogelijkheden voorspiegelt. De machtsverhoudingen kantelen, maar moeder heeft nog een laatste verrassing in petto.

Een tragikomedie vol scherpe dialogen en dubbele bodems. Voor een kleine groep spelers en een inventieve regisseur. (BM)

Jon Fosse
ER GAAT IEMAND KOMEN

"We zullen | samen | alleen zijn | jij en ik."

THRILLER
1D/2H

Een man en een vrouw lopen rond hun nieuwe woonst. Hij wil volledig van de buitenwereld afgesloten leven, en sleurt haar mee in zijn isolement. Wanneer er toch een buurman opduikt, die een sympathiek gesprek met haar aanknoopt, ziet hij zijn droom instorten. Hij sluit zichzelf met zijn vrouw op in het nieuwe huis, en laat niets meer binnen of buiten. Maar zelfs in hun kluizenaarsbestaan blijft hij verder wegzinken in zijn angst voor andere mensen, jaloezie en paranoia. Want je zal zien: er zal iemand komen.

Een enerverende en claustrofobische tekst voor drie acteurs die met weinig woorden een kleine wereld kunnen scheppen. De tekst is van kersvers Nobelprijswinnaar Jon Fosse, die hier nog spaarzamer dan gewoonlijk is met zijn woorden. Een uitdaging. (BM)

Lévi Steenveld
STALIN STERFT

*"Bij het fascisme vermoordt
de ene mens de andere, maar bij
het communisme is dat precies
andersom."*

ZWARTE KOMEDIE
5D/5H EDELFIGURATIE

Jozef Stalin ontvangt de hoogste partijleiders in zijn datsja voor een feestelijke maaltijd. Hij voert er zijn gasten dronken en test hun loslippigheid, gehoorzaamheid en trouw. Maar diezelfde nacht nog zakt Stalin plots in elkaar. Dagenlang zweeft hij tussen leven en dood, terwijl de eventuele troonpretendenten zich voorbereiden op een mogelijke machtswissel.

Op een ludieke manier vertelt 'Stalin sterft' de absurde geschiedenis van de overlevings- en machtsstrijd van enkele partijleiders tijdens de laatste levensdagen van Stalin. Met het nodige sarcasme en een speelse ironie, maar soms ook regelrechte slapstick. Met hilarische toestanden en dialogen wordt de angst, haat en hypocrisie geschetst van de medeplichtige slippendragers in een moorddadig regime. Ondanks de wrange historische achtergrond is dit een bruisende komedie voor een breed publiek. (VTA)

Joachim Robbrecht,
naar Alfred Jarry
KING OEBOE

*"Wat te fak, mijn vette pens,
de king leeft!"*

KLUCHT
2D/6H FIGURATIE

Op het einde van de 19de eeuw liet Alfred Jarry 'Ubu Roi' los op de nietsvermoedende Parijse burgerij; een satire met humor van de laagste plank, die zijn kijkers moest confronteren met hun kleinste kantjes. Dat deed Jarry door het hoofdpersonage Ubu op te voeren als een kleine MacBeth, die zijn moorddadige tirades doorspekt met lange uiteenzettingen over kak, seks, voedsel en mengelingen van de drie. Joachim Robbrecht bewerkte de drie Ubu-stukken tot één geheel over de opkomst en fatale ondergang van de vettige koning.

Een vlotte en enthousiast platvloerse race doorheen de vuile wereld van Oeboe. Voor groepen die hun humor graag hard en niet al te fijnbesnaard hebben, en een voorstelling met vaart willen maken. (BM)

Geregeld in je mailbox: een overzicht van recent toegevoegde theaterteksten, leestips en ander nieuws uit de Theaterbib van OPENDOEK.
Abonneer je via opendoek.be/theaterbib

OPEN
CAST & CREW
DOEK

SPEEL JIJ BINNENKORT OP SPOTS OP WEST?

Westouter verandert van 4 tot 7 juli weer in het walhalla voor locatietheater.

Ben je theatermaker en zou je graag iets uitwerken voor een bepaalde locatie? Wil met je theatergroep een voorstelling tonen in Heuvelland? Maak je graag een act voor de theaterwandeling?

Dien dan nu je aanvraag in en misschien sta jij in de zomer op Spots op West.

Alle info vind je op:
opendoek.be/beleven/spots-op-west

Spots op West 2024 - Lowie Verdrui

SAVE THE DATES '24

Theaterdag: 2 maart

Spots op West: 4-7 juli

Toekoer Festival: 1 september

Landjuweelfestival: 26-30 oktober

"De Brugse Inslag" - Landjuweelfestival 2023 © Isaac Ponsele

**DE
WARMSTE
WEEK**

**OPENDOEK
PROJECT V**

**SCHENK KINDEREN EEN
ONVERGETELIJKE VAKANTIE**

**SCAN DE CODE EN
STEUN ONS PROJECT**

Met de warme steun van

